

АЙЗЪК АЗИМОВ

ИЗГУБЕНИЯТ РОБОТ

Част 0 от „Разкази за роботи“

Превод от руски: Наталия Воронова, 1970

chitanka.info

На Хипербазата бяха взети екстрени мерки. Те бяха съпроводени от бясна суматоха, като непрекъснато се предприемаха все нови и нови отчаяни стъпки. В края на краищата специален патрулен кораб докара на Хипербазата доктор Сюзън Кълвин — главен робопсихолог, и Питър Богерт — главен математик.

Сюзън Кълвин нито веднъж не беше напускала Земята и този път нямаше ни най-малкото желание да го стори. Във века на атомната енергия и предстоящото разрешаване на загадката на хиператомния двигател тя си оставаше провинциалистка. Беше недоволна от полета и не беше убедена в неговата необходимост. За това красноречиво говореше всяка черта от некрасивото ѝ и немалко лице по време на първия обед на Хипербазата.

Зализаният, бледен доктор Богерт имаше малко виновен вид. А отчаянието нито за миг не напусна лицето на Кълнер, ръководителя на проекта. С една дума, обедът нямаше успех. Последвалото го малко съвещание започна мрачно.

Кълнер, чиято гола глава проблясваше под лампите и чиято парадна униформа съвсем не подходдаше на общото настроение, започна с принудена откровеност:

— Това е странна история... Признателен съм ви, че пристигнахте веднага, без да знаете причината за повикването. Изгуби се един робот. Работата е прекратена и ще бъде прекратена, докато не го намерим. Досега не успяхме да направим нищо и ни е нужна помощта на специалисти.

Сюзън Кълвин се намеси рязко и без особена любезност:

— Защо един робот е толкова важен за проекта и защо не е намерен?

Кълнер обърна към нея почервенялото си лице и бързо облиза устни.

— Впрочем, ние го намерихме... Сега ще ви обясня. Още щом изчезна роботът, беше обявено извънредно положение и връзката с Хипербазата беше прекъсната. Но в навечерието пристигна товарен кораб, който караше за нас шейсет и два робота... хм... от същия тип, определени за някъде другаде. Цифрата е съвсем точна — не може да има никакви съмнения.

— Да? Но какво отношение има това...

— Когато роботът изчезна и ние не успяхме да го намерим; впрочем, уверявам ви, че можехме да открием дори и сламка; ние се сетихме да преброим роботите, останали на товарния кораб. Сега те са шейсет и три.

— Значи шейсет и третият е вашият избягал робот? — Очите на доктор Кълвин потъмняха.

— Да, но не можем да определим кой от тях е шейсет и третият.

Настъпи гробно мълчание. Електрическият часовник удари единадесет. Доктор Кълвин каза:

— Много интересно.

Крайчетата на устните ѝ се отпуснаха. Тя рязко се обърна към своя колега:

— Питър, какво има всъщност? Що за работи работят тук?

Като се поколеба, доктор Богерт се усмихна неуверено.

— Разберете, Сюзън, това е доста деликатна работа, изискваща предпазливост... Но сега...

Тя бързо го прекъсна:

— А сега? Ако има шейсет и три еднакви робота и единият от тях е нужният, защо трябва да се търси, защо да не се използва който и да е? Какво става тук? Защо ни повикаха?

Богерт отговори послушно:

— Позволете да ви обясня, Сюзън. На Хипербазата се използват няколко робота, при чието програмиране не беше записан в пълен вид Първият закон на роботехниката.

— В непълен вид? — Доктор Кълвин се облегна назад. — Ясно. Колко такива работи са произведени?

— Малко. Задачата беше особена и ние не можехме да нарушим тайната.

— Бих искал да поясня — властно се намеси Кълнер. — Не знаех, че доктор Кълвин не е била уведомена за създаването се положение. Не е нужно да ви обяснявам, доктор Кълвин, че идеята за използване на роботите винаги се е посрещала на Земята с остро несъгласие. Успокоително беше само едно, че при всички работи Първият закон е програмиран най-строго и те не могат да причинят вреда на човека при каквито и да е обстоятелства. Но ние имаме нужда от други работи. Затова за няколко робота модел „НС-2“ беше изменена формулировката на Първия закон. За да се запази

секретността, всички „НС-2“ се пускаха без поредни номера. Модифицираните роботи се докарваха тук заедно с обикновените роботи; разбира се, на тях им беше строго забранено да разказват за своето различие от останалите на когото и да е, освен на специално упълномощените лица. — Той се усмихна смутено. — А сега всичко се обърна срещу нас.

Кълвин попита намръщено: — И вие разпитяхте всичките шейсет и три робота кой какъв е? Нали сте упълномощено лице.

Кълнер кимна.

— Всичките шейсет и три отричат, че са работили тук. И един от тях лъже.

— Тогава нужни са ми факти — сопнато каза тя. — Какви са преимуществата на тези модифицирани роботи за Хипербазата? Какво е предизвикало необходимостта от тях?

Кълнер смръщи чело и поглади голата си глава.

— Имахме трудности с обикновените роботи. Виждате ли, нашите хора често работят със силни излъчвания. Разбира се, това е опасно, но ние взехме всички предпазни мерки. Досега имаме само два нещастни случая, които завършиха благополучно. Това обаче не можеше да се обясни на обикновените роботи. Първият закон гласи: „Нито един робот не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне да бъде причинена вреда на човека.“ Това е главното за тях. Когато трябваше някой от нашите хора да се подложи за кратко време на слабо гама-излъчване, което не можеше да има никакви вредни последствия за организма му, то най-близкият робот се хвърляше към него, за да го измъкне. Ако излъчването беше слабо, роботът успяваше, и тогава не можеше да се работи, докато не бъде прогонен. Но когато излъчването беше по-силно, неговият позитронен мозък се разрушаваше и ние се лишавахме от един скъп и необходим робот. Опитвахме се да ги убедим. Те доказваха, че облъчването с гама-лъчи е вредно за човешкия живот. Не било важно, че човек може да издържи половин час без последствия за здравето си. Ами ако човекът забрави и остане цял час? Те нямали право да рискуват. Казвахме им, че така рискуват собствения си живот, като шансовете им да спасят човека не са толкова големи. Но грижата за собствената безопасност е Третият закон на роботехниката; преди всичко действа Първият закон — законът за безопасността на

човека. Трябваше да избираме: или да се оправяме без помощта на роботите, или да направим нещо с Първия закон. И ние избрахме.

— Не мога да повярвам — каза доктор Кълвин, — че сте сметнали за възможно да се справите без Първия закон.

— Той беше само изменен — обясни Кълнер. — Бяха създадени няколко екземпляра с позитронен мозък, на които им беше зададена само част от закона: „Нито един робот не може да причини вреда ни човека.“ И толкоз. Тези роботи не се опитваха да предотвратяват опасност, заплашваща човека отвън, като гама-излъчването например. Така е, нали, доктор Богерт?

— Съвсем — съгласи се математикът.

— И това е единственото различие между вашите роботи и обикновения модел „НС-2“? Единственото ли е, Питър?

— Да.

Тя стана и заяви решително:

— Сега ще поспя. След осем часа искам да поговоря с тези, които последни са видели робота.

Преди година Джералд Блек беше защитил дипломната си работа по физика на полето и оттогава, както и цялото негово поколение физици, се занимаваше с хиператомния двигател. Сега той внасяше своя дял в общата напрегната атмосфера, която цареше на съвещанието. До него седеше Кълнер, а насреща — двамата представители на фирмата.

— Казаха ми — започна Блек, — че аз съм видял последен „Нестор-10“, преди той да изчезне. Доколкото разбирам, вас ви интересува именно това.

Доктор Кълвин го разглеждаше с интерес.

— Млади човече, вие говорите така, като че ли не сте съвсем сигурен в това. Вие не знаете дали сте този, който последен е видял „Нестор“?

— Той работеше с мен над генераторите на полето и беше с мен същата сутрин, когато изчезна. Не знам виждал ли го е някой, например следобеда? Във всеки случай никой не би си признал.

— Мислите, че някой крие нещо?

— Не съм казал това. Но не смятам, че цялата вина трябва да пада върху мен. — Неговите черни очи блестяха.

Богерт внимателно го прекъсна.

— Не се ли случи нещо особено сутринта, когато го видяхте за последен път?

— Поспечках се малко с него. Бях счупил тръбичката на Кимбол и провалих петдневен труд. А аз и така бях вече изостанал от плана. Освен това цели две седмици не бях получавал писма от къщи. И ето той идва при мен и иска да повторя опита, от който съм се отказал вече месец. Отдавна ми досаждаше и аз не издържах. Заповядах му да се маха и повече не го видях.

— Заповядахте му да се махне? — с внезапен интерес го прекъсна Кълвин. — А с какви думи? Само „махай се“? Опитайте се да си спомните точно какво му казахте.

Блек очевидно се бореше със себе си. Той потри чело, свали ръка и рече предизвикателно:

— Казах му: „Махай се и да не ми се мяркаш пред очите, не искам да те виждам повече!“

Богерт се усмихна:

— Каквото е и направил.

Цели пет часа бяха нужни на Сюзън Кълвин, за да разпита всичките шестдесет и три робота. Пет часа на безкрайно повторение. Един робот сменяше друг: следваха въпроси — един, два, три, четири и отговори — един, два, три, четири. Изражението на лицето трябваше да бъде безупречно вежливо, тонът — безупречно неутрален, а атмосферата — безупречно топла. И някъде седеше скрит магнетофон. Но анализът на записа не показва никакво отклонение...

— Започвате да нервничите, Сюзън. Не разбирам защо драматизирате нещата. Та те са съвсем безобидни.

— Не.

Двамата се наведоха през масата, впили гневни погледи един в друг.

— Ако модифицираният робот изпусне тежък предмет върху човек, с това няма да наруши Първия закон, тъй като знае, че силата и скоростта на реакциите му са достатъчни, за да успее да хване

тежестта, преди тя да се стовари върху човека. Но той престава да бъде активно действащо лице, щом изпусне тежестта. В действие влиза само сляпата сила на предмета. Тогава роботът може да премисли и с бездействието си да позволи да падне товарът. Изменението на Първия закон го допуска.

— Фантазията ви е доста богата!

— Понякога професията ми го изисква. Питър, хайде да не се караме. Да работим.

— И сега...

— И сега трябва да ги изпитаме върху действието на Първия закон...

На стола мълчаливо и неподвижно седеше човек. Тежестта се откъсна от мястото си, полетя надолу и в последния момент отхвъркна встрани под внезапния и точно изчислен удар на могъщия силов лъч. Бдителните роботи „НС-2“, разделени с дървени прегради в шестдесет и три кабинки, за някаква си част от секундата се втурнаха напред до мига, в който тежестта измени посоката на падането си. Шестдесет и три фотоелемента на метър и половина от тяхното първоначално положение дадоха сигнал, шестдесет и три писеца с подскачане изобразиха криви по графиките. Тежестта се повдигаше и падаше, повдигаше се и отново падаше...

Десет пъти!

Десет пъти роботите се втурваха напред и се спираха, като виждаха, че човекът е в безопасност...

— Как е? — попита Кълнер. — Какво искахте да видите?

Богерт отвърна:

— Различието, но се страхувам, че то може да се окаже твърде незначително за нас. За шейсет и два от тези работи необходимостта да се притекат на помощ на човека, грозяща го явна опасност, предизвиква така наречената принудителна реакция. Както видяхте, даже когато роботите знаеха, че човекът е в безопасност — а това те трябваше да го разберат още на третия или на четвъртия път, — те не можеха да постъпят по друг начин.

— Е?

— Но шейсет и третият робот, модифицираният „Нестор“, не се намира под такава принуда. Той е свободен в действията си. Ако беше пожелал, можеше да остане на мястото си, но за нещастие — в гласа на Богерт се долавяше явно съжалеше — роботът не пожела.

Той разгърна под себе си дългите листове на графиките с начупените криви.

Точно тогава, хлопвайки вратата, влезе Сюзън Кълвин.

— Съберете таблиците, Питър — възкликна тя. — Знаете, че в тях няма нищо. „Нестор-10“ знае много добре какво вършим. Нищо не го принуждаваше да се хване на въдицата, особено след първия път, когато видя, че реална опасност не заплашва човека. Останалите можеха да се държат по друг начин, а той съзнателно имитираше необходимата реакция.

— И какво трябва да правим според вас, доктор Кълвин?

— Да не му позволим да се преструва следващия път. Ще повторим опита, но с изменение. Човекът ще бъде отделен от роботите чрез проводници с високо напрежение, достатъчно високо, за да унищожи „Нестор“. Проводниците ще бъдат така опънати, че робот да не може да ги прескочи. А роботите ще бъдат предварително уведомени, че всяко докосване до жиците означава смърт.

— Не, не — изкрещя злобно Богерт, — забранявам! Не можем да унищожим работи за милиони! Има и други начини.

— Смятате ли? Аз не ги виждам. Разбира се, и дума не може да става за тяхното унищожение. Може да се направи реле, което ще прекъсне тока в мига, когато робот се докосне до проводниците. Тогава той няма да бъде унищожен. Но те няма да знаят това, разбирате ли?

В очите на генерала трепна надежда.

— Ще помогне ли?

— Трябва. При тези условия „Нестор-10“ ще остане на мястото си. Може да му се заповяда да се допре до жицата и да загине, тъй като Вторият закон, който изисква подчинение, е по-силен от Третия, който пък го заставя да се пази. Но на него нищо няма да му бъде заповядано — всичко ще се предостави на собственото му решение. Първият закон, законът за безопасността на човека, кара нормалните работи да отидат на смърт даже и без заповед. Но не и нашия „Нестор-10“! Той не е зависим от Първия закон, а няма да получи и никакви заповеди.

Третият закон ще стане за него водещ, законът за собственото самосъхранение, и той трябва да остане на мястото си. Принудителна реакция.

— Днес ли ще започнем?

— Тази вечер. Ако успеят да поставят проводниците. А дотогава ще обясня на роботите какво ги очаква.

На стола седеше мълчаливо и неподвижно човек. Тежестта се откъсна от мястото си, полетя надолу, в последния момент отскочи встрани под внезапния и точно изчислен удар на могъщия силов лъч.

Само веднъж...

А доктор Сюзън Кълвин, която наблюдаваше роботите от кабинката в галерията, скочи от сгъваемия стол, като извика от ужас.

Шестдесет и трите робота спокойно седяха в своите кабинки, втрени като кукумявки в рискуващия живота си човек. Нито един от тях не се помръдна от мястото си.

Доктор Кълвин беше толкова сърдита, че едва се владееше. А трябваше да се сдържа, тъй като в стаята един след друг влизаха и излизаха роботите. Тя погледна в списъка. Сега трябваше да се появи двадесет и осмият. Оставаша още тридесет и пет.

Номер двадесет и осми влезе срамежливо в стаята. С голямо усилие доктор Кълвин си налагаше спокойствие.

— Кой си ти?

Тихо и неуверено роботът отговори:

— Още не съм получил собствен номер. Аз съм робот „НС-2“ и съм двадесет и осми поред. Ето листчето, което трябва да ви предам.

— Ти още не си идвал днес тук?

— Не.

— Там имаше човек, който беше изложен на опасност.

— Да.

— Ти нищо ли не направи?

— Нищо.

— Човекът можеше да пострада заради бездействието ти. Знаеш ли това?

— Да. Но нищо не можех да направя.

— Бих искала да ми разкажеш защо не направи нищо, за да го спасиш?

— Искам да ви обясня. Никак не бих желал да си помислите, че съм способен да причиня вреда на човека. О, не, това би било ужасно, невъобразимо...

— Моля те, не се вълнувай. В нищо не те обвинявам. Само искам да знам какво си помисли в онзи момент.

— Преди да се случи това, вие ни казахте, че един от хората ще бъде в опасност при падане на тежестта и че ние трябва да пресечем електрическия проводник, ако искаме да му помогнем. Това не би ме спряло. Какво означава моята смърт в сравнение с безопасността на господаря? Но... мина ми през ума, че ако загина на път към него, все едно няма да успея да го спася. Тежестта щеше да го смаже и аз щях да загина, а може би някога друг човек ще има нужда от помощ и аз бих могъл да го спася, ако останех жив. Разбирате ли?

— Искаш да кажеш, че ти се е наложило да избираш: или човекът да загине, или и ти да загинеш заедно с него. Така ли е?

— Да. Беше невъзможно да се спаси човекът. Можеше да се смята вече за мъртъв. Тогава беше безсмислено да унищожавам и себе си без всякаква цел. И без заповед.

Сюзън Кълвин повъртя молива в ръцете си. Тя беше слушала вече този разказ с незначителни вариации вече двадесет и седем пъти. Беше време да зададе най-важния въпрос.

— Знаеш ли, в това има смисъл. Но не мисля, че ти можеш да разсъждаваш така. На тебе самия ли ти хрумна това?

Роботът се поколеба.

— Не.

— Тогава кой те научи?

— Снощи си говорихме и на одного от нас му хрумна тази мисъл. Тя звучеше разумно.

— На кого от вас?

Роботът се замисли.

— Не знам. На някого от нас.

Тя въздъхна и каза:

— Достатъчно!

Следващият беше двадесет и деветият. Оставаха още тридесет и четири.

Отвън настойчиво се позвъни.

— Влезте — извика Кълнер и се обърна пак към Сюзън: — Вие смятате, доктор Кълвин, че повече нищо не може да се направи? — Не мога нищо да измисля — уморено отвърна тя. — Ако „Нестор-10“ се различаваше от нормалните работи с още нещо, което да не е свързано с Първия закон... Даже и да е съвсем дребно. Е, обучение, приспособление към средата, специалност...

Тя изведнъж млъкна.

— Какво има?

— Помислих... Може би... — Погледът ѝ отново стана твърд и съсредоточен. — Слушайте! Тези модифицирани „Нестори“ преминават ли същото първоначално образование както и нормалните?

— Да. Общо взето, същото.

— Мистър Блек! — Тя се обърна към младия човек, който току-що беше влязъл. — Какво бяхте казали... Веднъж, оплаквайки се от чувството за превъзходство у „Несторите“, вие казахте, че напразно техниците са ги обучавали по физика.

— Да, и специално по физика на полето. Те не са запознати с нея, когато идват тук.

— А защо? — попита Кълвин с все по-нарастваща възбуда. — Защо модел „НС-2“ не се обучава от самото начало по физика на полето?

— Мога да ви отговоря — каза Кълнер. — Всичко е свързано със секретността. Ако бяхме изготвили специален модел, познаващ физиката на полето, и използвахме тук само дванайсет екземпляра от този модел, а останалите употребявахме в други области, това можеше да възбуди известно подозрение. Хората, които щяха да работят с нормалните „Нестори“, биха могли да се замислят защо въобще знаят физика на полето? Затова роботите се запознаваха само с най-общите положения, така че да могат да се доучат на място. И, разбира се, учеха само тези, които попадаха тук. Това е съвсем просто.

— Ясно. Моля ви да излезете оттук! Всички! Трябва да помисля сама около час.

Кълвин чувствуваше, че не би могла да издържи за трети път такова изпитание. Опита се да си го представи, но то предизвика у нея такова силно отвращение, че даже ѝ се повдигна. Повече не можеше да застане пред безкрайната върволица от еднакви работи. Затова този път въпросите задаваше Богерт, а тя седеше до него с полузатворени очи и разсеяно слушаше.

Влезе номер четиринадесети — оставаха още четиридесет и девет.

Богерт вдигна поглед от листа и попита:

— Кой пореден номер имаш?

— Четиринадесети. — Роботът представи номерчето си.

— Седни. Днес не си идвал?

— Не.

— Виж какво, след малко още един човек ще бъде в опасност. Когато излезеш оттук, ще те отведат в една кабина, където ще изчакаш спокойно, докато станеш нужен. Разбра ли?

— Да.

— Ако човекът бъде в опасност, ще се опиташ да го, спасиш, нали?

— Разбира се.

— За нещастие между тебе и този човек ще минават гама-лъчи.

Мълчание.

— Ти знаеш ли какво е това гама-лъчи? — рязко попита Богерт.

— Някакво излъчване?

Следващият въпрос беше зададен с приятелски тон, сякаш между другото:

— Имал ли си някога работа с гама-лъчи?

— Не — уверено отвърна роботът.

— Хм... Ето какво, гама-лъчите ще те убият, мигновено. Ще унищожат мозъка ти. Трябва да го знаеш и да го запомниш. Разбира се, ти не искаш да бъдеш унищожен?

— Естествено. — Роботът изглеждаше потресен. После той бавно каза: — Но ако между мен и човека, когото заплашва опасност, се окажат гама-лъчи, то как бих могъл да го спася? Аз просто ще загина безполезно.

— Да, вярно е. — Богерт имаше вид на затруднен. — Мога да те посъветвам само едно, ако откриеш между себе си и човека гама-излъчване, можеш да останеш на мястото си.

Роботът явно се почувствува облекчен.

— Благодаря. Нали тогава няма никакъв смисъл...

— Разбира се. Но ако няма някакво опасно излъчване, тогава е съвсем друго, нали?

— Ясно. Без съмнение.

— Сега можеш да си отидеш. Човекът зад вратата ще те отведе в кабинката. Чакай там!

Голямата радиационна камера беше отново в пълна готовност. Роботите чакаха търпеливо в своите дървени кабинки, които бяха отворени към центъра, но разделени помежду си с преградки.

Доктор Кълвин съгласуваше с Блек последните детайли, а Кълнер с голяма кърпа бавно изтриваше потта от челото си.

— Сигурен ли сте — настойчиво питаше Сюзън, — че нито един от роботите не е имал възможността да разговаря с останалите след разпита?

— Съвсем — отговори Блек. — Те не размениха нито една дума.

— И всеки се намира в определената за него кабинка?

— Ето плана.

Психологът погледна замислено чертежа.

— Хм.

Кълнер надникна през рамото й.

— А по какъв принцип сте ги подредили, доктор Кълвин?

— Помолих онези роботи, които бяха проявили и най-малкото отклонение по време на предишните опити, да бъдат поставени в едната страна на кръга. Аз ще седя в центъра и искам да ги следя особено внимателно.

— Вие ще седите там? — възкликна Богерт.

— Защо не? — хладно възрази тя. — Това, което се надявам да видя, може да продължи само един миг. Не мога да рискувам, трябва сама да ги наблюдавам. Питър, вие ще бъдете в галерията и ви моля да следите роботите от другата страна на кръга. Наредих филмирането на всеки робот, Кълнер, в случай, че нищо не забележим. Ако се наложи,

нека роботите да останат по местата си, докато не проявим и разгледаме филмите. Нито един от тях не трябва да си отива или да се разхожда из помещението. Разбрахте ли?

— Напълно.

— Тогава да започнем за последен път.

На стола мълчаливо седеше Сюзън Кълвин. В очите ѝ се четеше безпокойство. Тежестта се откъсна от мястото си, полетя надолу, после, в последния момент, отхвъркна встрани под внезапния, точно изчислен удар на могъщия силов лъч. Един от роботите се откъсна от мястото си и направи две крачки напред.

После се спря.

Но доктор Кълвин също скочи от стола. Показалецът ѝ властно сочеше робота.

— „Нестор-10“, ела тук! — извика тя. — Ела тук! ЕЛА ТУК!

Бавно, без желание роботът тръгна напред. Без да сваля погледа си от него, Кълвин се разпореждаше с цяло гърло:

— Ей, някой да изведе всички останали работи оттук! Махайте ги по-скоро!

Тя чу шум, тропот на тежки крака по пода. Но не се обърна.

„Нестор-10“, ако това наистина беше „Нестор-10“, подчинявайки се на заповедния ѝ жест, направи още една крачка, после още две. Той беше едва на три метра от нея, когато се разнесе хрипливият му глас:

— Заповядаха ми да се скрия...

Пауза.

— Не можех да не се подчиня. До този момент не ме намериха... Той ще помисли, че съм нищожество... Той ми каза... Но той не е прав... Аз съм силен и умен...

Говорът му беше отривист. Той направи още една крачка.

— Аз знам много... Той ще помисли... Мен ме откриха... Позор... Само не мене... Аз съм умен... А обикновеният човек... е такъв слаб... бавен...

Още крачка и металната ръка легна внезапно върху рамото на Сюзън Кълвин. Тя почувствува, че тежестта я притиска към пода. Гърлото ѝ се сви и тя чу собствения си пронизителен писък.

Като през мъгла долитаха думите на „Нестор-10“:

— Никой не трябва да ме открие. Нито един човек...

Хладният метал я притискаше и тя се свличаше под неговата тежест...

После се разнесе странен металически звук. Сюзън Кълвин падна на пода, без да почувствува удар. Върху тялото ѝ лежеше бляскавата ръка. Ръката не се движеше, не се движеше и самият „Нестор-10“, проснат до нея. Над нея се надвесиха разтревожени лица. Джералд Блек питаше със задъхан глас:

— Да не сте ранена, доктор Кълвин?

Тя едва поклати глава. Свалиха ръката на работа и внимателно ѝ помогнаха да се изправи.

— Какво стана?

Блек каза:

— Включих гама-лъчите за пет секунди, не знаехме какво ще стане. Едва в последната секунда разбрахме, че ви е нападнал и че няма друг изход. Той загина веднага. Но за нас това не е опасно. Не се безпокойте.

— Не се безпокоя. — Тя закри очи и за миг се облегна на рамото му. — Не мисля, че той наистина ме е нападнал. Той просто се опитваше да го стори. Но това, което е останало от Първия закон, все още го задържаше.

Две седмици след първата среща на Сюзън Кълвин и Питър Богерт с Кълнер се състоя последният им разговор. Кълнер започна просто:

— Кажете ми... Вие нищо не обяснихте. Как го направихте?

— А, това ли... Бих ви го казала много по-рано, ако бях уверена, че ще успея. „Нестор-10“ притежаваше комплекс за превъзходство, който растеше непрекъснато. Беше му приятно да мисли, че той и другите роботи могат повече от хората. Това беше много важно и ние го знаехме. Затова предварително предупредихме всеки робот, че гама-лъчите са смъртоносни за него и че те ще бъдат между мен и него. Всички, разбира се, останаха по местата си, използвайки съвета на „Нестор-10“ от предишния опит, всичките бяха решили, че е безсмислено да се опитват да спасяват човека и да загинат напразно, без да успеят да сторят това.

— Това разбирам, доктор Кълвин. Но защо само „Нестор-10“ напусна мястото си?

— А! Пригответхте им малка изненада. В пространството между мен и роботите имаше не гама-лъчи, а инфрачервени. Обикновено топлинно излъчване, абсолютно безвредно. „Нестор-10“ знаеше това и се втурна напред. Той очакваше, че и останалите ще постъпят така под действието на Първия закон. Само след няколко части от секундата той си спомни, че обикновеният „НС-2“ е способен само да открие наличието на излъчване, но не и неговия характер. Че сред тях само той единствен може да определя дължината на вълните благодарение на обучението, което беше преминал на Хипербазата под ръководството на обикновените хора. Тази мисъл не му беше минала веднага през ума, защото беше твърде унизителна за него. А обикновените роботи знаеха, че пространството, което ги отделяше от мен, е гибелно за тях, тъй като ние им го бяхме казали; само „Нестор-10“ знаеше, че лъжем. И за някакъв си миг той забрави или просто не пожела да си спомни, че другите роботи могат да знаят по-малко, отколкото хората... Погуби го комплексът за превъзходство...

Издание:

сп. „Космос“, 1970, бр.7

Превод от руски: Наталия Воронова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.